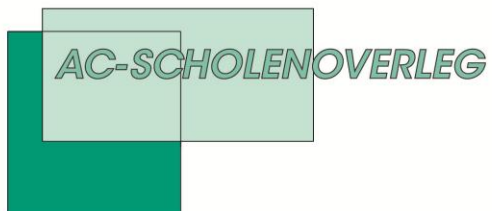

Jaarverslag AC-scholenoverleg 2012-2013

Overlegorgaan van HBO-scholen
met een accountancy-opleiding

Secretariaat AC-scholenoverleg
Hogeschool van Arnhem en Nijmegen
t.a.v. drs. J. Cluitmans
Postbus 5171
6802 ED Arnhem

Inhoud

1.	Inleiding	4
2.	Bestuur	5
	Samenstelling bestuur	5
	Afscheid voorzitter en secretaris.....	5
	Bestuursvergaderingen.....	5
3.	Landelijk overleg	6
	Landelijk overleg	6
	Tweedaagse	6
4.	Beleid.....	7
	Strategisch beleidsplan.....	7
	Korte termijn actiepunten	7
	Middellange termijn actiepunten.....	7
5.	Afspraken en regelingen	8
	ACA-regeling	8
	BONUSpuntenregeling	8
	Instroomregelingen	9
6.	Inhoud onderwijs	10
	Post-hbo-opleiding AA.....	10
	BBA-standaard	10
	ICT-eindtermen	10
	Internationale benchmark	10
7.	Extern overleg	11
	Overleg CEA	11
	Overleg NBA.....	11
8.	Commissies	12
9.	Examens.....	13
10.	Standpunten	14
11.	Visitatie / aanwijzing	16
12.	Financieel.....	17
13.	Toekomst.....	18
	Analyse van de huidige situatie:.....	18
	De focus op de toekomst	18
14.	Bijlage 1: Deelnemende hogescholen	19
15.	Bijlage 2: Benchmark landelijke examens, instroom en getuigschriften	20

1. Inleiding

Voor de branche “accountancy” was 2012-2013 een roerig jaar. Zowel de conjuncturele ontwikkelingen in Nederland als de structurele ontwikkelingen in de branche zelf (en dan met name de verdergaande automatisering van de diverse processen) zorgden ervoor dat zowel de omzet als de werkgelegenheid verder onder druk zijn komen staan.

Binnen de accountancy werd en wordt druk nagedacht over de toekomst van het beroep en de bijbehorende opleidingsstructuur. Zowel de Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA) als de Commissie Eindtermen Accountantsopleiding (CEA) hebben in het jaar 2012-2013 behartenswaardige rapporten over dit onderwerp gepubliceerd: Het rapport van de Commissie Onderwijsfusie (COF, de Commissie “Van Arkel”) vanuit de NBA en het rapport van de Adviescommissie Herziening Eindtermen (AHE, de Commissie “Dassen) vanuit de CEA.

Een andere mijlpaal in 2012-2013 was het formeel in werking treden van de Wet op het accountantsberoep per 1 januari 2013.

In deze in beweging zijnde omgeving heeft het AC-scholenoverleg diverse activiteiten ondernomen, gericht op de continuering en versterking van het hbo-onderwijs, zowel in de bachelor accountancy als in de post-hbo-opleiding AA. Middels dit jaarverslag geeft het AC-scholenoverleg inzicht in de door hem uitgevoerde activiteiten.

2. Bestuur

Samenstelling bestuur

Aan het begin van het schooljaar 2012-2013 is een nieuw bestuur aangetreden. Drs J. de Groot RA en J. Van Oostrum, die sinds 2002 resp. 2001 voorzitter resp. secretaris/penningsmeester waren, traden uit het bestuur. Zij zijn opgevolgd door E. van Asselt RA AA (voorzitter) en drs. J. Cluitmans (secretaris). Als penningmeester trad E. Tuin aan. Daarnaast traden drs. J. Verbon-Huisman en H. van der Zwan toe tot het bestuur.

Afscheid voorzitter en secretaris

Op 25 september 2012 heeft het bestuur een afscheidssymposium georganiseerd ter ere van het afscheid van drs. J. de Groot RA als voorzitter en J. Van Oostrum als secretaris. Dit symposium, dat gehouden werd bij de NBA te Amsterdam, stond in het teken van de toekomst van de mkb-accountant. Sprekers op dit symposium waren dhr. D. ter Harmsel AA, vicevoorzitter van de NBA, mevr. dr. I. Matser, lector familiebedrijven, drs. A. Otten AA, voormalig voorzitter examenbureau AA, J.P. Leerentveld RA RE, secretaris CEA en mevr. mr. A.M. van Arkel, algemeen directeur NBA.

Bestuursvergaderingen

Het bestuur heeft het afgelopen jaar 6 maal vergaderd. Op de agenda stond onder meer:

- De voorbereiding van het landelijk overleg en de tweedaagse;
- Het strategisch beleidsplan;
- De regeling rondom het zogenaamde ACA-diploma;
- De bonuspuntenregeling bij de landelijke examens;
- De eindtermen IT;
- Engels in het curriculum;
- De voorbereidingen voor de overleggen met externe partijen;
- De reacties op de rapporten van de Commissie Onderwijsfusie en de Adviescommissie Herziening Eindtermen;
- De ontwikkeling van de website;
- De financiën.

3. Landelijk overleg

Het landelijk overleg is in het verslagjaar jaar zes maal bij elkaar gekomen: vijf bijeenkomsten in Utrecht en één maal tijdens de tweedaagse, in Rotterdam (bij Deloitte en op de HRO).

Landelijk overleg

Tijdens het landelijk overleg zijn onder meer de volgende onderwerpen aan bod gekomen:

- Het strategisch beleidsplan;
- De regeling rondom het zogenaamde ACA-diploma;
- De bonuspuntenregeling ;
- De eindtermen IT;
- Engels in het curriculum;
- De reacties op de rapporten COF en AHE;
- De financiën.

Tweedaagse

De eerste dag van de tweedaagse stond in het teken van trends en ontwikkelingen in de accountancy en strategievorming binnen het AC-scholenoverleg. Sprekers waren dr. H. Duits, lector financieel-economische advisering bij innovatie en dhr. G. Ham, directeur NOVAK.

4. Beleid

Strategisch beleidsplan

Het bestuur heeft in 2012-2013 een strategisch beleidsplan opgesteld. Dit beleidsplan is in september 2013 vastgesteld in het landelijk overleg. In het strategisch beleidsplan komen onder meer aan bod:

1. De omgevingsfactoren die van invloed zijn op het HBO-AC onderwijs;
2. Een inventarisatie van de stakeholders betrokken bij het HBO-AC onderwijs;
3. Een SWOT-analyse voor het HBO-AC onderwijs;
4. De strategische visie van het AC-Scholenoverleg;
5. De wijze waarop concreet invulling zal worden gegeven aan deze visie;
6. De organisatiestructuur.

Tevens zijn in het plan de actiepunten opgenomen voor de korte en middellange termijn:

Korte termijn actiepunten

- De inhoud van de Overalltoets (OAT, het landelijk examen in de bacheloropleiding) herijken en in overeenstemming brengen met het beroeps- en opleidingsprofiel 2012;
- Het ontwikkelen van toetsplannen en toetsmatrijzen voor de landelijke examens;
- Het uitvoeren van een internationale vergelijking van accountantsopleidingen;
- Het opstellen van een scholingsplan in overleg met stakeholders en het mogelijk faciliteren van PE-punten voor docenten (mogelijk ook op het terrein van onderzoek);
- Het actualiseren van het toezichtmodel voor de landelijke examens, het opstellen van een reglement voor de benoeming en zittingsduur leden redactiecommissies en het opstellen van profielschetsen voor de leden van de redactiecommissies.

Middellange termijn actiepunten

- Het streven naar de ontwikkeling van een wettelijk erkende mkb-accountant zodat de inhoud van de opleiding beter kan worden afgestemd op de beroepspraktijk van de mkb-accountant alsmede een heroriëntatie op de inhoud van de OAT;
- Het streven naar CEA-eindtermen die beter aansluiten bij de behoeften in de mkb-beroepspraktijk;
- Heroriëntatie op het beroepsprofiel van de Associate Degree Accountancy, mede in het licht van de veranderingen in het beroep;
- Het streven naar een betere aansluiting tussen hbo-bachelor en wo-master;
- Het optimaliseren van aansluiting en doorstroom vanuit verschillende studieroutes, met name ook vanuit de bachelor bedrijfseconomie.

5. Afspraken en regelingen

In het studiejaar 2012-2013 heeft het AC-scholenoverleg zich gebogen over de zogenaamde ACA-regeling en bonuspuntenregeling. Daarnaast is, in samenwerking met CEA en de Vereniging van Aangewezen Accountantsopleidingen (VAAC), gewerkt aan generieke instroomregelingen in de AA-opleiding.

ACA-regeling

De ACA-regeling (Accountancy Algemene variant) houdt in dat een student kan afstuderen aan de bacheloropleiding Accountancy met een onvoldoende voor het landelijke examen, de OAT, mits het cijfer minimaal een 4,5 is en gecompenseerd wordt binnen de onderwijseenheid. Een belangrijk argument voor deze compensatiemogelijkheid was dat de eindtermen voor de vakken Externe Verslaggeving en Administratieve Organisatie het bachelorniveau ontstegen. Sinds de invoering van de CEA-eindtermen in 2008 komen deze vakken terug in de post-hbo opleiding en is de aanleiding voor deze regeling komen te vervallen.

Het bestuur heeft onderzocht in welke mate de ACA-regeling nog werd toegepast en heeft dit vastgelegd in een notitie. Vervolgens heeft het landelijk overleg besloten dat de ACA-regeling uiterlijk met ingang van 2014-2015 niet meer in de OER van de opleidingen wordt opgenomen. Tegelijkertijd heeft het landelijk overleg de redactiecommissie OAT de opdracht gegeven om het niveau van met name de vakken Externe Verslaggeving en Administratieve Organisatie in de OAT in overeenstemming te brengen met het landelijk beroeps- en opleidingsprofiel uit 2009.

Bonuspuntenregeling

Naast de ACA-regeling is ook de bonuspuntenregeling bekeken. De bonuspuntenregeling houdt in dat de student door middel van het maken van bonustoetsen 0,5 punten (op een schaal van 10) kan verdienen die kunnen worden ingezet als het resultaat op een landelijk examen tussen de 5,0 en 5,4 ligt. Het bestuur heeft onderzocht op welke wijze de bonuspuntenregeling thans wordt ingezet en wat de effecten zijn op de slaagpercentages.

Het AC-scholenoverleg heeft in het studiejaar 2012-2013 besloten om de bonuspuntenregeling aan te scherpen. De aanscherping is er met name op gericht dat binnen het toezichtsmodel nu ook toezicht gehouden wordt op de bonuspuntenregeling en dat er duidelijk sprake moet zijn van een individuele prestatie, beoordeeld door een docent en op basis van aangepaste vraagstellingen bij eerdere examens.

Instroomregelingen

Met de Commissie Eindtermen Accountantsopleiding (CEA) en de Vereniging van Aangewezen Accountantsopleidingen (VAAC) is het afgelopen jaar gewerkt aan generieke instroomregelingen in de AA-opleiding voor specifieke doelgroepen. Uitgangspunt hierbij waren regelingen die al bekrachtigd waren door de Adviescommissie Vrijstellingen, maar die nog niet door CEA.

Aan het einde van het studiejaar 2012-2013 was de stand van zaken als volgt:

1. Instroom vanuit een bachelor accountancy in de post-hbo-AA: Het AC-scholenoverleg heeft altijd op het standpunt gestaan dat een student die een bachelor accountancy aan een opleiding die bij het AC-scholenoverleg is aangesloten, zonder nader onderzoek moet kunnen instromen in elke post-hbo-opleiding AA. CEA heeft aangegeven dit standpunt te respecteren;
2. Er is een instroomregeling vastgesteld voor studenten die vanuit de bachelor of master van Nyenrode instromen in de AA-opleiding;
3. Een generieke instroomregeling voor afgestudeerden van een hbo-opleiding bedrijfseconomie is in ontwikkeling;
4. Procedureafspraken voor het vaststellen van vrijstellingen en deficiënties van afgestudeerden van andere geaccrediteerde bachelor en masteropleidingen, zijn in ontwikkeling.

6. Inhoud onderwijs

Post-hbo-opleiding AA

De door de CEA in 2008 opgestelde eindtermen zijn in het afgelopen studiejaar volledig in alle opleidingen verwerkt. Nadat in 2011-12 de eerste hogescholen studenten in de post-hbo-opleiding AA hadden volgens het stramien van de nieuwe eindtermen, hebben in 2012-13 alle hogescholen de post-hbo-AA in de nieuwe stijl (bestaande uit Audit & Assurance A&B, Externe Verslaggeving en Bestuurlijke informatievoorziening) aangeboden. Voor studenten die voor de invoering van de nieuwe eindtermen aan hun opleiding zijn begonnen, bestaat nog tot en met het studiejaar 2013-2014 de mogelijkheid om de opleiding oude stijl (Belastingrecht 3, LAC A en B en Strategisch Management MKB) af te ronden. Het AC-scholenoverleg heeft in 2012-13 zorg gedragen voor de landelijke examens in zowel de oude als de nieuwe stijl.

BBA-standaard

Aan het einde van het studiejaar 2011-2012 heeft het AC-scholenoverleg het Beroeps- en opleidingsprofiel uit 2009 geactualiseerd en aangepast aan de nieuwe BBA-standaarden. Naar aanleiding van deze aanpassing heeft de hbo-raad het AC-scholenoverleg verzocht om tot een nadere precisering van het onderdeel Engels in het curriculum te komen. Afgelopen studiejaar heeft het AC-scholenoverleg het minimumniveau van Engels geformuleerd en dit verwerkt in het Beroeps- en opleidingsprofiel.

ICT-eindtermen

Ook heeft het AC-scholenoverleg een document aangenomen waarin de kaders voor de ICT-component in de opleiding zijn vastgelegd. Het rapport is opgesteld door de werkgroep ICT, waarin zitting hadden: F. Tsjang RA (voorzitter raad van bestuur Alfa accountants), C. Bongers (docent Windesheim) en G. Verstegen RA (docent Hogeschool van Arnhem en Nijmegen). Op basis van de CEA-eindtermen en een analyse van de praktijk heeft de werkgroep ICT-eindtermen opgesteld. Deze eindtermen zijn uitgangspunt voor de verdere invulling van het ICT-onderwijs in de AC-opleidingen.

Internationale benchmark

In het kader van de accreditatie is door de Haagse Hogeschool een internationale benchmark uitgevoerd, waarbij de accountantsopleiding in Nederland is vergeleken met een aantal andere landen. De Haagse Hogeschool heeft deze benchmark ter beschikking gesteld aan het AC-scholenoverleg.

7. Extern overleg

Het bestuur heeft met de CEA en de NBA twee maal per jaar regulier overleg. Daarnaast zijn er diverse vormen van overleg op incidentele basis, zowel met CEA en NBA als ook met andere stakeholders.

Overleg CEA

Het bestuur heeft het afgelopen jaar twee maal regulier overleg gehad met de Commissie Eindtermen Accountantsopleiding. Agendapunten waren onder meer:

- Aanwijzing post-bacheloropleidingen AA door de CEA.
- Landelijk examencircuit.
- Instroom- en vrijstellingsproblematiek.
- Toekomst accountantsopleidingen.
- Algemene afstudeervariant en bonuspuntenregeling.

In het kader van de aanwijzing van de post-hbo-opleidingen AA heeft een vertegenwoordiging van het bestuur overleg gehad met CEA. In dit overleg zijn afspraken gemaakt met CEA over de gang van zaken rond de aanwijzing, alsmede de rol die het AC-scholenoverleg hierin speelt. Het AC-scholenoverleg heeft een aantal zaken, zoals de onderwijsprogramma's, die gelden voor alle opleidingen, aan CEA ter beschikking gesteld.

Daarnaast is er met CEA overleg geweest over generieke instroomregelingen in de AA-opleiding (zie hoofdstuk 5 afspraken en regelingen, paragraaf instroomregeling).

Overleg NBA

In het afgelopen studiejaar heeft het bestuur twee maal overleg gehad met een delegatie van de NBA. Op de agenda stond onder meer:

- Strategisch beleidsplan AC-scholenoverleg;
- Voortgang werkgroepen AC-scholenoverleg (Engels, ICT);
- Rapport Commissie Onderwijsfusie en de follow up;
- Uniform landelijk examencircuit voor de AA-opleidingen.

8. Commissies

Het afgelopen jaar hebben onder regie van het AC-scholenoverleg de volgende werkgroepen / commissies gefunctioneerd:

- ICT : Deze commissie heeft ICT-eindtermen opgesteld.
- Bonuspuntenregeling / ACA

9. Examens

De kwaliteit van het hoger onderwijs, en met name ook de toetsing en examinering, was in 2012-13 onderwerp van maatschappelijk debat. Binnen de accountantsopleiding zijn de landelijke examens, in de bachelor (de Overalltoets, OAT) en in de post-bachelor, van groot belang. Het AC-scholenoverleg heeft er in 2012-13 voor zorg gedragen dat er in januari en juni twee examenrondes hebben plaats gevonden. In beide rondes zijn de volgende landelijke examens afgenomen:

- OAT (bachelor)
- Audit en Assurance A (nieuwe stijl)
- LAC A (oude stijl)
- Audit en Assurance B / LAC B (oude en nieuwe stijl)
- Externe verslaggeving (nieuwe stijl)
- Bestuurlijke informatievoorziening (nieuwe stijl)
- Belastingrecht 3 (oude stijl)
- Strategisch Management MKB (oude stijl)

Bij de examens hebben zich geen calamiteiten voorgedaan.

10. Standpunten

In het afgelopen jaar zijn twee rapporten verschenen die een visie geven op de toekomst van het accountancyonderwijs: het rapport van de Commissie Onderwijsfusie (van Arkel) van de NBA en het rapport van de Commissie Herziening Eindtermen (Dassen) van de CEA. Het AC-scholenoverleg heeft met belangstelling kennis genomen van beide behartigingswaardige rapporten en op beide rapporten een reactie geschreven.

De belangrijkste punten uit de reactie op het rapport van de Commissie Onderwijsfusie:

- De beoogde invulling van de voorgesteld mkb-accountant sluit naar mening van het AC-scholenoverleg beter aan bij de huidige beroepsuitoefening van een groot deel van de openbare accountants dan de huidige AA-opleiding. Het AC-scholenoverleg plaats wel een vraagteken bij de voorgestelde studielast van 60 ec in de post-hbo;
- Ook bij de voorgestelde omvang van de post-hbo-opleiding AA van 60 ec plaatst het AC-scholenoverleg vraagtekens;
- De in het rapport genoemde professional master tot AA komt volgens het AC-scholenoverleg het best tot zijn recht als vervolgopleiding voor toekomstige mkb-accountants en via een andere uitstroomvariant ook voor de huidige AA-accountants;
- Het AC-scholenoverleg is verbaasd over een afstudeerprofiel voor accountants in business, omdat deze accountant geen accountantsfunctie vervult en de ledengroep een zeer pluriform karakter kent;
- Het AC-scholenvoerlg is van mening dat bij doorstroom niet alleen gekeken moet worden naar doorstroom van hbo naar wo maar ook in de omgekeerde richting.

Op 24 oktober heeft de NBA, naar aanleiding van het rapport, een onderwijssymposium georganiseerd. Op het verzoek van de NBA heeft het AC-scholenoverleg deelgenomen in het forumdebat.

De belangrijkste punten uit de reactie van het AC-scholenoverleg op het rapport van de Commissie Herziening Eindtermen:

- Het AC-scholenoverleg plaatst vraagtekens bij de voorgestelde wijziging van de accountantswet om niet alle RA's verplicht op te leiden voor het OOB-segment. Mocht deze wijziging er wel komen, dan is het AC-scholenoverleg van mening dat de RA-titel ook moet worden opgesteld voor accountants met een profesional master in het hbo;
- Het AC-scholenoverleg is positief over het voorstel om binnen de mkb-oriëntatie de diepgang en inhoud van de vakgebieden externe verslaggeving en bestuurlijke informatievoorziening te beperken;
- Het verminderen van de omvang van het vakgebied boekhouden staat volgens het AC-scholenoverleg haaks op de kritische kanttekeningen die door het werkveld zijn gemaakt;
- Het AC-scholenoverleg stelt voor om aan de streams niet afzonderlijk studiepunten te koppelen, aangezien dit leidt tot een nodeloos complexe boekhouding van studiepunten;
- Met betrekking tot het vakgebied Accounting Information Systems is het AC-scholenoverleg van mening dat de eindtermen gericht op het ontwerpen van een bestuurlijk informatiesysteem relevant zijn voor de adviesrol in het mkb;

Jaarverslag AC-scholenoverleg 2013-2014

- Naar mening van het AC-scholenoverleg kan in de oriëntatie Audit en MKB-advies minder aandacht worden besteed aan conceptuele modellen, aan de wet- en regelgeving voor OOB's en aan IFRS;
- Het AC-scholenoverleg onderschrijft dat de huidige niveau-aanduiding verwarrend is en onderschrijft de wens om te komen tot een eenduidige structurering van de eindtermen.

11. Visitatie / aanwijzing

De meeste bacheloropleidingen accountancy moeten voor 1-1-14 een nieuwe accreditatie van de NVAO ontvangen. Deze opleidingen hebben zich in het studiejaar 2012-13 voorbereid op dit visitatie en accreditatietraject.

In het kader van het dubbele toezicht op deze opleidingen (door NVAO en CEA) zijn door NVAO en CEA afspraken gemaakt over de inbreng vanuit de CEA in de accreditatie door de NVAO.

Het AC-scholenoverleg is tevreden over de afspraken die tussen NVAO en CEA gemaakt zijn. Door het in elkaar vlechten van beide toezichtsregimes, wordt de administratieve last voor de opleidingen beperkt en is er sprake van één eenduidig en helder toezichtskader voor de bacheloropleidingen.

De post-hbo-opleidingen hebben een aanwijzing van CEA die loopt tot 31 december 2014. In het voorjaar van 2013 heeft CEA een start gemaakt met het nieuwe aanwijzingstraject, dat een doorlooptijd zal hebben van twee studiejaar. Het bestuur van het AC-scholenoverleg heeft regelmatig contact gehad met CEA over dit traject.

12. Financieel

Hoewel in de begroting een nadelig saldo van € 13.000 was voorzien, heeft het AC-scholenoverleg het boekjaar 2012-2013 afgesloten met een positief saldo van ruim € 1000,- Het eigen vermogen op 1-9-2013 bedroeg afgerond €41.000.

De kascontrole is uitgevoerd door mevr. Ploegman RA en dhr. Engberink RA. In zijn vergadering van 5 november 2013 heeft het AC-scholenoverleg de jaarrekening over 2012-2013 goedgekeurd.

13. Toekomst

Analyse van de huidige situatie:

Op het moment van schrijven van deze toekomstparagraaf, februari 2014, ligt de contourennota “een marktgericht opleidingsmodel” van de NBA en CEA ter consultatie bij de stakeholders. Tegelijkertijd zien we ons geconfronteerd met een sterk dalende instroom in de opleidingsvarianten waarvoor een dienstverband met een accountantspraktijk is vereist. Naast conjuncturele factoren die van invloed zijn op de werkgelegenheid in de accountancysector zijn er ook invloeden die structureel van invloed zijn op de aard en de omvang van de werkzaamheden in de accountancy. We zien enerzijds dat het digitaliseren van de basiswerkzaamheden in een stroomversnelling terecht is gekomen en anderzijds dat de kantoren en organisaties voor het invullen van de adviesfunctie steeds vaker een beroep doen op personeel dat niet als accountant is opgeleid. Voorts constateren we dat de kennis op het gebied van ICT achter loopt bij de behoeften van de kantoren en hun cliënten. Een andere tendens die we waarnemen is de toenemende vraag en belangstelling voor de accountancyopleiding vanuit de overheid. Tot slot tonen de resultaten van de recentelijk door de AFM uitgevoerde kwaliteitstoetsingen aan dat het uitvoeren van de wettelijke controletaak vraagt om aanvullende opleidingseisen, niet alleen op het terrein van kennis maar met name ook op het gebied van beroepshouding en gedrag.

De focus op de toekomst

Deze analyse van de ontwikkelingen binnen de accountancy stelt andere opleidingseisen dan de huidige aan de accountants van de toekomst die wij opleiden of op gaan leiden. De huidige opleidingen worden in sterke mate gedomineerd door de CEA-eindtermen die, zoals blijkt uit de verschillende adviesrapporten, toe zijn aan een grondige herziening. De onderscheidende kerntaak van elke accountant is en blijft naar onze mening de geborgde kwaliteit van informatie waarmee of waaraan hij werkt. Daarnaast vraagt de adviesfunctie zowel qua inhoud als qua beroepshouding en vaardigheden om een herijking van de eindtermen en de daaruit afgeleide opleidingseisen.

De herziening en implementatie van de CEA eindtermen zal echter, wanneer de koninklijke weg wordt bewandeld, een tijdsbeslag vragen van tenminste 5 jaar. Die termijn lijkt, gegeven de stroomversnelling waarin de huidige wijzigingen zich voltrekken, te lang en vraagt om een versnelde anticipatie op de huidige ontwikkelingen. Te denken valt bijvoorbeeld aan het, al dan niet tijdelijk, uitbreiden van de vervolgoopleidingen. Hierdoor ontstaat ruimte voor een versnelde innovatie in de bachelorfase, gericht op een betere afstemming op de behoeften in het beroepenveld. Een andere mogelijkheid die thans door de NBA wordt onderzocht is het integreren van een deel van de vervolgoopleiding met de praktijkopleiding.

Een vraagstuk dat in het verlengde van deze ontwikkelingen om aandacht vraagt is de vorm en de inhoud van de landelijke toetsen. Zo wordt in de contourennota voorgesteld om één centraal landelijk slotexamen te introduceren voor de beide (HBO en WO) oriëntaties “Assurance”. Het AC-scholenoverleg is van mening dat landelijke toetsing in zowel de bachelor als de post-bachelor (voor beide oriëntaties) noodzakelijk is om de kwaliteit van de opleiding te borgen.

14. Bijlage 1: Deelnemende hogescholen

1. Avans hogeschool (Breda en Den Bosch)
2. Christelijke Hogeschool Windesheim
3. Fontys Hogeschool
4. Haagse Hogeschool
5. Hanzehogeschool Groningen
6. Hogeschool in Holland (Alkmaar, Diemen en Rotterdam)
7. Hogeschool Rotterdam
8. Hogeschool Utrecht
9. Hogeschool van Amsterdam
10. Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (Arnhem en Nijmegen)
11. Noordelijke Hogeschool Leeuwarden
12. Saxion Hogeschool (Deventer en Enschede)
13. Hogeschool Zuyd

15. Bijlage 2: Benchmark landelijke examens, instroom en getuigschriften

De slaagpercentages en aantal kandidaten landelijke examens zijn afkomstig van het ac-scholenoverleg, na opgave van de scholen. De cijfers over de instroom in de bacheloropleiding en in het ad-traject zijn afkomstig van de site van de hbo-raad. De cijfers over de postbachelor zijn opgaven van de opleidingen zelf.

Slaagpercentages landelijke examens

Vak	Examenronde januari 2013		Examenronde juni 2013	
	Aantal kandidaten	Slaagpercentage	Aantal kandidaten	Slaagpercentage
OAT	921	46%	668	51%
LAC A/A&A A	325	65%	104	28%
LAC B/A&A B	195	68%	214	63%
BIV	82	76%	90	66%
EV	57	49%	143	43%
BR3	71	79%	65	77%
SMKB	114	54%	77	61%

Instroom bachelor totaal

Hogeschool	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	gem.	cum.
avans hs.	180	148	151	179	239	275	297	268	271	325	233	2.333
chr. hs. windesheim	96	91	95	87	106	102	134	123	111	113	106	1.058
fontys hs.	80	99	103	101	97	88	99	112	99	121	100	999
haagse hs.	108	101	108	136	147	164	167	154	169	164	142	1.418
hanzehogeschool groningen	77	81	79	94	123	146	118	115	124	133	109	1.090
hs. inholland	201	196	162	120	102	124	180	193	72	71	142	1.421
hs. rotterdam	123	145	171	233	214	218	250	216	230	238	204	2.038
hs. utrecht	93	67	70	101	133	125	146	155	125	91	111	1.106
hs. van amsterdam	95	145	185	220	230	240	269	236	245	259	212	2.124
hs. van arnhem en nijmegen	119	103	113	127	169	175	162	171	142	162	144	1.443
noordelijke hs. leeuwarden	47	47	37	38	48	41	51	62	40	70	48	481
saxion hs.	44	49	58	76	66	86	87	85	107	99	76	757
zuyd hs.	43	52	42	49	73	80	94	75	84	75	67	667
Totaal	1.306	1.324	1.374	1.561	1.747	1.864	2.054	1.965	1.819	1.921	1.694	16.935

Instroom bachelor deeltijd

Hogeschool	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	gem.	cum.
avans hs.	55	38	38	41	55	81	84	53	31	29	51	505
chr. hs. windesheim	31	19	15	10	15	16	11	5	3	4	13	129
fontys hs.	18	22	17	10	31	27	30	32	14	14	22	215
haagse hs.	30	26	23	27	17	12	5	-	-	-	20	140
hanzehogeschool groningen	-	-	-	-	9	21	15	6	4	-	11	55
hs. inholland	24	16	16	15	7	19	20	38	20	-	19	175
hs. rotterdam	17	22	21	13	10	14	24	9	3	1	13	134
hs. utrecht	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	2	3
hs. van arnhem en nijmegen	13	12	11	6	13	14	12	13	1	10	11	105
Totaal	190	156	141	122	157	204	201	156	76	58	146	1.461

Instroom bachelor voltijd

Hogeschool	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	gem.	cum.
avans hs.	94	93	80	100	149	162	186	191	214	252	152	1.521
chr. hs. windesheim	62	65	76	72	89	82	120	114	103	102	89	885
fontys hs.	62	77	86	91	66	61	69	80	85	107	78	784
haagse hs.	78	75	85	109	130	152	162	154	169	164	128	1.278
hanzehogeschool groningen	67	74	71	76	91	101	85	96	112	124	90	897
hs. inholland	165	165	134	100	91	100	154	155	52	71	119	1.187
hs. rotterdam	88	104	125	185	172	178	184	178	200	195	161	1.609
hs. utrecht	78	56	64	87	117	117	114	128	107	67	94	935
hs. van amsterdam	48	80	123	165	160	187	216	174	194	216	156	1.563
hs. van arnhem en nijmegen	89	74	90	96	126	125	130	147	128	137	114	1.142
noordelijke hs. leeuwarden	43	42	37	36	47	41	51	62	40	70	47	469
saxion hs.	44	49	58	76	66	86	87	85	107	99	76	757
zuyd hs.	43	52	42	49	73	80	94	75	84	75	67	667
Totaal	961	1.006	1.071	1.242	1.377	1.472	1.652	1.639	1.595	1.679	1.369	13.694

Instroom bachelor dual

Hogeschool	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	gem.	cum.
avans hs.	31	17	33	38	35	32	27	24	26	44	31	307
chr. hs. windesheim	3	7	4	5	2	4	3	4	5	7	4	44
hanzehogeschool groningen	10	7	8	18	23	24	18	13	8	9	14	138
hs. inholland	12	15	12	5	4	5	6	-	-	-	8	59
hs. rotterdam	18	19	25	35	32	26	42	29	27	42	30	295
hs. utrecht	13	10	6	14	16	8	32	27	18	24	17	168
hs. van amsterdam	47	65	62	55	70	53	53	62	51	43	56	561
hs. van arnhem en nijmegen	17	17	12	25	30	36	20	11	13	15	20	196
noordelijke hs. leeuwarden	4	5	-	2	1	-	-	-	-	-	3	12
Totaal	155	162	162	197	213	188	201	170	148	184	178	1.780

Instroom associate degree totaal

Hogeschool	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	gem.	cum.
avans hs.	-	33	34	44	30	25	11	30	177
fontys hs.	-	12	222	54	67	49	41	74	445
hs. inholland	-	-	-	-	-	18	21	20	39
hs. utrecht	-	-	-	-	-	127	71	99	198
hs. van amsterdam	-	-	-	-	-	4	31	18	35
hs. van arnhem en nijmegen	6	20	12	26	26	24	28	20	142
Totaal	6	65	268	124	123	247	203	148	1036

Instroom associate degree deeltijd

Hogeschool	2007	2008	2009	2010	2011	2012	gem.	cum.
avans hs.	19	20	22	10	7	8	14	86
fontys hs.	4	204	34	36	23	20	54	321
hs. inholland	-	-	-	-	3	-	3	3
hs. van arnhem en nijmegen	-	2	6	5	1	4	4	18
Totaal	23	226	62	51	34	32	71	428

Instroom associate degree voltijd

Hogeschool	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	gem.	cum.
avans hs.	-	11	11	20	15	17	3	13	77
fontys hs.	-	8	18	20	31	26	21	21	124
hs. inholland	-	-	-	-	-	14	21	18	35
hs. utrecht	-	-	-	-	-	127	71	99	198
hs. van arnhem en nijmegen	6	20	8	14	19	15	20	15	102
Totaal	6	39	37	54	65	199	136	77	536

Instream associate degree dual

Hogeschool	2007	2008	2009	2010	2011	2012	gem.	cum.
avans hs.	3	3	2	5	1	-	3	14
hs. inholland	-	-	-	-	1	-	1	1
hs. van amsterdam	-	-	-	-	4	31	18	35
hs. van arnhem en nijmegen	-	2	6	2	8	4	4	22
Totaal	3	5	8	7	14	35	12	72

**Uitgereikte diploma's
bachelor AC**

Hogeschool	Diplomajaar	2007	2008	2009	2010	2011	Cum. 07-11	Gem. 07-11
avans hs.		87	88	104	134	169	582	116,4
chr. hs. windesheim		59	87	68	66	50	330	66
fontys hs.		51	73	71	63	62	320	64
haagse hs.		38	37	41	29	52	197	39,4
hanzehogeschool groningen		41	50	73	72	79	315	63
hs. inholland		108	85	61	43	33	330	66
hs. rotterdam		62	65	76	82	57	342	68,4
hs. utrecht		40	38	34	55	73	240	48
hs. van amsterdam		58	42	58	63	82	303	60,6
hs. van arnhem en nijmegen		82	81	88	101	97	449	89,8
noordelijke hs. leeuwarden		37	37	32	47	33	186	37,2
saxion hs.		12	16	19	16	20	83	16,6
zuyd hs.		44	31	41	35	34	185	37
Totaal		719	730	766	806	841	3862	772,4

**Uitgereikte diploma's
Associate degree**

Hogeschool	Diplomajaar	2007	2008	2009	2010	2011	Cum. 07-11	Gem. 07-11
avans hs.		4	8	17	29	20	78	15,6
fontys hs.		4	135	32	44	27	242	48,4
hs. utrecht		-	-	-	-	116	116	116
hs. van arnhem en nijmegen		4	7	13	21	24	69	13,8
Totaal		12	150	62	94	187	505	101

Instroom en getuigschriften Post-hbo-AA Naam Hogeschool	Instroom			Uitgereikte getuigschriften AA		
	2010-2011	2011-2012	2012-2013	2010-2011	2011-2012	2012-2013
De Haagse Hogeschool	19	21		11	8	4
Saxion	3	3	3	4	0	0
Hogeschool van Arnhem en Nijmegen	49	35	28	9	34	20
NHL Hogeschool	16	33	16	15	24	15
Hogeschool Utrecht	7	23	23	5	16	12
Hanzehogeschool Groningen	25	30	15	21	25	15
Hogeschool Windesheim Zwolle	50	25	26	19	38	19
Hogeschool van Amsterdam- HES Post-Graduate Programmes	28	14	7	2	8	18
Hogeschool Inholland Diemen	19	16	8	15	4	2
Fontys	24	26	22	31	38	12
Hogeschool Rotterdam	25	20	17	10	20	10
Hogeschool Zuyd	21	19	20	15	10	22
Avans +	53	76	60	20	20	20
Totaal	339	341	245	177	245	169